

Usmanova Rano Mirjalilovna*Geologiya fanlari universiteti dotsent i.f.n***Xalillayev Sarvarbek G'ulomjon o'g'li***Geologiya fanlar universiteti talabasi*

Anatatsiya: *Ushbu maqolada O'zbekiston respublikasi geologiyasi va iqtisodiyoti, tog-konchilik ishlarining bajarilish, geologiya-qidiruv ishlari nihoyasiga etkazilishi, hamda kadrlar tayyorlash bo'yicha muayyan choralar amalga oshiril, "E-IJRO AUKSION" yagona elektron maydonchasi shuningdek kamchiliklar va muamola, yaxshilash choralari va takliflar o'rganilgan.*

Kalit sozlar: *Yer osti, foydali qazilma, geologiya-qidiruv ishlari, maydon, boyliklari, konlari, xom-ashyosi, xom-ashyosi, zaxiralari, tonna, miqdorida, muammolar, texnologik, iqtisodiyoti, resurs, sarmoya, mutaxassislar.*

Аннотация: *В данной статье геология и экономика Республики Узбекистан, выполнение горных работ, завершение геологоразведочных работ, а также реализация отдельных мер по подготовке кадров, единая электронная платформа «Э -IJRO АУКЦИОН», а также изучаются недостатки и сделки, меры по улучшению и предложения.*

Ключевые слова: *Подземелья, полезные ископаемые, геологоразведка, площадь, богатство, рудники, сырье, сырье, запасы, тонны, количество, проблемы, технологические, экономика, ресурсы, инвестиции, специалисты.*

Abstract: *In this article, the geology and economy of the Republic of Uzbekistan, the implementation of mining works, the completion of geological and prospecting works, as well as the implementation of certain measures for the training of personnel, the single electronic platform "E-IJRO AUCTION" as well as shortcomings and transactions, improvement measures and suggestions are explored.*

Key words: *Underground, minerals, geological exploration, area, wealth, mines, raw materials, raw materials, reserves, tons, quantity, problems, technological, economy, resource, investment, experts.*

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 23 iyuldagi «Yer qa'rini geologik jihatdan o'rganishni yanada takomillashtirish va 2020-2021 yillarda mineral-xom ashyo bazasini rivojlantirish va qayta tiklash davlat dasturini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarori kon-geologiya sohasini rivojlantirish va geologiya-qidiruv ishlari samaradorligini oshirishda yangi imkoniyatlarni ochib berdi. Shuningdek, davlatimiz rahbarining 2019 yil 18 noyabrdagi va 2021 yil 21 apreldagi qarorlariga asosan yagona geologik xizmat tizimini yaratish, sohani modernizatsiyalash va korporativ boshqaruvini joriy etish hamda kadrlar tayyorlash bo'yicha muayyan choralar amalga oshirildi.

Mavjud yer osti boyliklarining noan'anaviy turlari hamda yangi maydonlarini aniqlash, jahon bozori kon' strukturasi tahlili asosida yuqori qiymatga ega foydali

qazilma turlari uchun maqsadli geologiya-qidiruv ishlari ko'lamini kengaytirish bo'yicha aniq yo'nalishlar ishlab chiqildi va ustuvor vazifalar belgilandi.

Masalan: 2016-2021 yillarda tog'-kon va burg'ilash ishlarining hajmini quyidagi sxema asosida ma'lumot olish mumkin:

1. 2016-2021 yillarda tog-konchilik ishlarining bajarilish holati:

Иш хажми турлари	2016й.	2017й.	2018й.	2019й.	2020й.	2021й. прогоз	2016й.га нисбатан %
Бургилаш ишлари, минг п.м.	504,9	1462,1	1346,3	1162,1	1058,5	1179,7	233,7
Ер ости тоғ-кон ишлари, минг п.м.	6,8	21,0	17,3	12,9	12,6	9,5	138,9
Ер усти тоғ-кон ишлари, минг куб.м.	296,8	503,8	396,6	303,7	344,4	369,0	124,3
Сейсморазведка 2Д, минг п.км.	0,0	0,0	0,0	0,0	9,1	9,1	910,0
Сейсморазведка 3Д, минг кв.км.	0,0	0,0	0,0	0,0	2,0	2,0	200,0

Davlat zahiralari komissiyasi 2016-2021 yillar davomida jami 1058 ta (90 ta kon budjet mablag'lari xisobidan) geologiya-qidiruv ishlari nihoyasiga etkazilishi ob'ektlarida zahiralari tasdiqlandi. 2016 yilda 66 ta kon ochilgan, 2021 yilda bu kursatgich **330 tani** tashkil qildi, o'sish surati 5 barobarga etdi.

2016 йил	2017 йил	2018 йил	2019 йил	2020 йил	2021 йил (30 июль ҳолатига)
66 (7 та бюджет)	81 (12 та бюджет)	125 (13 та бюджет)	293 (32 та бюджет)	327 (18 та бюджет)	166 (8 та бюджет). Йил якунида 330 (20 та бюджет)

Er qaridan yuborish hukukiga litsenziyalar berish.

Davlat geologiya qo'mitasi savdo korxonasi 2019 yildan **buyon yer qaridan foidalanish huquqiga litsenziyalar** shaffof mexanizimlar asosida "E-IJRO AUKSION" yagona elektron maydonchasi orqali amalga oshirilmokda, xususan:

2016 йил	2017 йил	2018 йил	2019 йил	2020 йил	2021 йил (30 июль ҳолатига)
147	249	634	989	821	363

Shu orqali jarayonda inson omili ishtiroki keskin kamaytirildi

2019 yilda Namangan viloyatida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015 yil 24 noyabrdagi farmoni ijrosi doirasida olib borilgan geologiya-qidiruv ishlari nihoyasiga yetkazildi. Buning natijasida 16 ta salohiyatli maydon va uchastkalar aniqlandi. Qum va shag'al aralashmasi - 4 ta (Oqcha, Taymaz, Taymaz-1, Yangibozor), ohaktosh - 1 (Varzigan), oltin - 1 (Baynazar), kvarsit - 2 (Qoratepa-Qumlai, Gava-Jarqutan), qobiqli ohaktosh - 1 (Varzigan maydoni), qizil loy - 1 (Galabin maydoni), dolomitlangan ohaktosh - 1 (Ravat tumani), lessimon jinslar - 1 (Yangi Ijod), barit - 1 (Qorabuloq hududi), kvars - 2 (Rizak, Shuvanak-1), ozokerit - 1 (Varzik) shular jumlasidandir. Ulardan 10 ta uchastkada noruda qazilma boyliklari sanoatda o'zlashtirishga tavsiya etildi.

8 turdagi noruda qazilma boyliklar konlari zaxiralari haqida to'xtaladigan bo'lsak, bular qo'yidagilardir:

1. Portland sement klinkerini xom-ashyosi sifatida 14 852,4 ming tonna miqdorida traxiandezit bazaltlari zaxiralari Qorabuloq-1 koni;
2. Portland sement klinkerini gilsimon komponenti sifatida 9873,6 ming tonna yoki 6370,1 ming kub m zaxirasi bo'lgan lessimon jinslar Yangijoy-1 koni;
3. shisha ishlab chiqarishda foydalanish uchun 2448,5 ming tonna miqdorida zaxiralari va qurilish toshi sifatida 386,6 ming m³ miqdorida dolomitlangan ohaktosh zahiralari aniqlangan Zarkent koni;
4. shisha sanoati uchun xom ashyo sifatida 61,9 ming tonna SiO₂ miqdori 95,5% dan ko'p bo'lgan Shuvanak va Chulak-Terekvars konlari;
5. burg'ilash uchun loy kukuni ishlab chiqarishda xom-ashyo sifatida bentonitga o'xshash loy zaxiralari 2 028,0 ming tonnasi Ko'ksarek koni hamda 11 948,0 ming tonna miqdorida zaxiralari bo'lgan Sumsar koni;
6. 1250,6 ming tonna miqdorida zaxiralari bo'lgan Dushali chinni tosh koni;
7. tosh quyish xom-ashyosi sifatida gabroid toshlarning 235 926,0 ming tonna zaxirasiga ega Oktepa gabbroid koni;
8. brekchiasimon oxaktoshlarning 2 493,4 ming m³ miqdorida zaxiralari bo'lgan Zarkent-1 ohaktosh koni tasdiqlandi.

O'zbekiston iqtisodiyoti va geologiyasi bilan bog'liq bir qancha asosiy muammolar mavjud.

Birinchidan, boy tabiiy resurslarga qaramay, O'zbekiston iqtisodiyoti ushbu resurslarni boshqarishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Oltin, tabiiy gaz va boshqa foydali qazilmalar kabi geologik topilmalar samarali qazib olish va foydalanishni talab qiladi. Biroq, boshqaruv va texnologik jihozlarning etarli emasligi ushbu resurslardan samarasiz foydalanishga olib kelishi mumkin.

Ikkinchidan, geologiya va tog'-kon sanoati ko'pincha ekologik muammolarga duch keladi. Resurslarni qazib olish va qayta ishlashda ekologik standartlarga rioya qilmaslik atrof-muhit va aholi salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Uchinchidan, O'zbekiston iqtisodiyoti, ayniqsa, tabiiy resurslarni qazib olish va eksport qilishda diversifikatsiya yo'qligidan aziyat chekmoqda. Geologik resurslar eksportiga qaramlik mamlakat iqtisodiyotini jahon bozorlaridagi o'zgarishlarga nisbatan zaif holga keltiradi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun iqtisodiyot va geologiya tarmoqlari o'rtasida muvofiqlashtirishni yaxshilash, konchilik sohasida nazorat va tartibga solishni kuchaytirish zarur.

Umuman olganda, ushbu muammolarni hal qilish tabiiy resurslarni boshqarishni yaxshilash, atrof-muhit standartlari va iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishni o'z ichiga olgan kompleks yondashuvni talab qiladi.

O'zbekiston iqtisodiyoti va geologiyasi o'rtasidagi Yaxshilash choralari va takliflar

1. Tabiiy resurslarni qazib olish va qayta ishlash infratuzilmasini rivojlantirish: O'zbekiston zamonaviy tog'-kon sanoati korxonalarini qurish va mineral resurslarni qayta ishlash infratuzilmasini yaxshilashga sarmoya kiritishi mumkin.

2. Geologiya va konchilik loyihalariga xorijiy sarmoyalarni jalb qilish: Xorijiy investorlar uchun yanada qulay shart-sharoitlar yaratish tog'-kon sanoatining rivojlanishini rag'batlantirishi va mamlakatning texnologik salohiyatini mustahkamlashi mumkin.

3. Tabiiy resurslarni qazib olish va qayta ishlash bilan bog'liq tarmoqlarda kichik va o'rta biznesni rivojlantirishni rag'batlantirish.

4. Geologiya va foydali qazilmalar zaxiralarini baholash sohasida dasturlar va tadqiqotlarni ishlab chiqish: O'zbekiston yangi konlarni qidirish va qidirishga, shuningdek foydali qazilmalar zaxiralarini baholashga qaratilgan dasturlarni ishlab chiqishga e'tibor qaratishi mumkin.

5. Barqaror va ekologik toza kon qazishning zamonaviy texnologiyalarini ishlab chiqish.

6. Geologiya, konchilik va foydali qazilmalarni qayta ishlash sohasida malakali mutaxassislarni tayyorlash va tayyorlash.

Xulosa

O'zbekiston iqtisodiyoti va geologiyasining o'рни va ahamiyati mamlakat va uning rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston iqtisodiyotining asosini to'qimachilik, qishloq xo'jaligi, neft-gaz sektori, transport va turizm kabi ko'p tarmoqli tarmoqlar tashkil etadi. Oltin, uran, mis, tabiiy gaz kabi geologik resurslar mamlakat iqtisodiyotida muhim o'rin tutadi va xorijiy sarmoyalarni jalb qiladi.

O'zbekiston 1991-yilda mustaqillikka erishganidan keyin iqtisodiyotida katta o'zgarishlar ro'y berdi. 2000-yillardan boshlab mamlakatga xorijiy investitsiyalar faol ravishda jalb qilinib, iqtisodiyoti rivojlanib, jahon bozorlariga tobora ochiqlashib bormoqda.

O'zbekiston iqtisodiyotida geologik resurslar muhim o'rin tutadi. Mamlakat dunyodagi eng yirik oltin ishlab chiqaruvchilardan biri bo'lib, uran va mis kabi resurslar ham katta daromad keltiradi. Bu boyliklarni o'zlashtirish va qazib olish xorijlik investorlarning e'tiborini tortmoqda.

Shunday qilib, iqtisodiy va geologiya sohalari O'zbekiston taraqqiyotida muhim o'rin tutib, mamlakatga katta daromad keltirmoqda. Mamlakatning barqaror rivojlanishi uchun ushbu yo'nalishlarni yanada rivojlantirish va takomillashtirish muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Maksudov Sh. X. ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES jurnali, bet-943

2. https://uza.uz/oz/posts/tog-kon-va-burgilash-ishlari-mamlakat-iqtisodiy-osishida-muhim-jarayon_296875

3. https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Tabiat_resurslari
4. Google
5. Yandex